

GYERMEKKORI NÉV – FELNŐTTKORI NÉV
(Névadási szokások Kelet-Afrikában)

Az életkörülmények gyors változása, korszerűsödése, a hagyományos törzsi-feudális társadalom felbomlása magával hozta és egyre inkább sietteteti a kelet-afrikai szuahéli nyelvű etnikum névadási szokásainak megváltozását is. Korábban közvetlenül a születés után minden újszülöttnak *gyermekkori* nevet (*jina la utotoni*) adtak, melyet azonban csupán néhány napig vagy hétig viselt. Később egy többnyire arab vagy európai (főként bibliai eredetű) végleges *felnőttkori* nevet (*jina la ukubwani*) adtak neki.

Míg a gyermekkori nevet rendszerint egy idősebb rokon, esetleg a bábaasszony "ajándékozta" az újszülöttnak, addig a felnőttkori nevet szigorúan a szülőtől vagy az apai nagyszülőtől kapta. Ha az első gyermek fiú volt, akkor az apai nagyapja nevét örökölte, ha viszont lány, akkor a nagyanyját. A második gyermeket rendszerint az anyai nagyszülők után nevezték el. Amíg a nagyszülők éltek, a gyermekeknek tilos volt azok nevét viselniük: tiszteletlenségnek számított volna, ha az öregek nevén szólítják őket. Ezért pl. a nagyapa haláláig az elsőszülött fiúnak *Babu* 'nagyapa' vagy *Bwana Mkubwa* 'nagy úr, főnök' volt a neve.

A gyermekkori név egy jól sikerült, de semmiképpen sem sértő ragadványnévhez hasonlít. Gyakran olyan jelenségre utal, mely a gyermek születésekor vagy közvetlenül utána történt. A nehéz körülmények között, "nehezen" megszülető gyermeknek ilyen neveket adhattak: *Tabu* vagy *Mwatabu* 'fáradtság, nehézség', *Shida* 'nehézség, nagy megpróbáltatás'.

Az újszülöttek neve jelölhette a gyermekek születési sorrendjét is: *Mosi* 'az első' (fiú vagy lány), *Pili* 'a második' (fiú vagy lány), *Tatu* 'a harmadik' (leány).

A gyermekkori név utalhat a hétnek arra a napjára, amikor a gyermek megszületett: *Jumanne* 'kedd' (fiú), *Khamisi* 'csütörtök' (fiú), *Mwanakhamisi* 'csütörtöki gyermek' (leány), *Juma* 'péntek' (fiú), *Mwanajuma* 'péntek' (leány), illetve jelölheti a napszakot is, amikor a gyermek született: *Nuri* 'napfény' (fiú), *Chausiku* 'éjszaka' (leány).

Néha a gyermek egy különös, szokatlan esemény vagy ünnep emlékére, vagy egyszerűen csak az évszak felidézésére kapta a nevét: *Mwaka* 'szántáskor született', *Masika* 'az esős évszakban született' (leány), *Azuri* vagy *Hazuri* 'lakodalmkor született' (leány), *Idi* 'az Idd-ünnepségek idején született' (fiú), *Mwanaidi* 'ua.' (leány).

A gyermek küllemére, megjelenésére utalhatnak a következő nevek: *Panya* 'kis eger', *Kifimbo* 'pálcika' *Sanura* 'cica', *Mashavu* 'pufók'. A szépség és bátorság szintén alapja lehet a névadásnak. Az ilyen típusú nevek többsége arab eredetű: *Jamila* 'gyönyörűség' *Lulu* 'gyöngyszem', *Marjani* 'korallgyöngy' *Kamaria* 'a Holdhoz hasonló', *Zahra* 'virág', *Sultan* 'uralkodó, szultán', *Simba* 'oroszlán', *Mwinyi* 'királyfi', *Bi Mkubwa* 'nagyasszony', *Bwana Mkubwa* 'nagy úr', *Siti* 'hölgy' stb.

A gyermek neve gyakran utal a szülők vagyoni helyzetére, illetve azt az örömet jelzi, ahogyan a családban a gyereket várták, fogadták: *Maskini* 'szegény', *Faraji* 'vigasztalás' (fiú), *Hadiya* 'ajándék' (leány),

Rehema 'könyörület' (leány), Zawadi 'ajándék' (leány), Bahati 'szerencse' (leány), Afiya 'egészség' (leány), Salama 'békesség' (leány), Salim 'béke' (fiú), Shukra 'légy hálás' (leány), Subira 'türelem'.

Előfordul olyan szokatlan név is, mely a szülők társadalmi kapcsolataira, a rossz szomszédokhoz való viszonyára utal: Siwatu 'nem emberek ezek', Siwazuri 'nem jó emberek ők', Chuki 'utálatosak', Haoniyao 'nem veszi észre a hibáit', Sikudhani 'ezt nem tétéleztem volna fel róluk'.

Napjainkban a születés utáni kötelező anyakönyvezés miatt a gyermekkori név adásának szokása egyre inkább kezd kimenni a divatból.

LÉVAI BÉLA

* * *

REALITÁS ÉS FIKCIÓ AZ IRODALMI (ÍRÓI) NÉVADÁSBAN

A címben felvetett problémát Németh László *Égető Eszter* c. regényének névanyagán vizsgálom.¹

Égető Eszter az író nőalakjai között az, aki "mindig nyugodt, magas és magányos, igénytelen és mégis tiszteletet parancsoló alakjával, szophoklészi asszonyok lépteit idézve haladt a fúvel szegett Bercsényi utcán."² Az itt megfogalmazott gondolatok vonatkoznak mind a regény *Égető Eszter*ére, mind a modellként szolgáló Kristó Nagy Istvánné Kenéz Katalinra. (A továbbiakban a regényből idézett neveket kurzívval írom, a valós neveket álló betűvel különítem el.)

Égető Eszter Németh László négy, női sorsot bemutató regényének alakjaihoz különbözőképpen viszonyul: ellentéte a Gyász *Kurátor Zsófi*jának; az *Iszony Kárász Nellije* csak a kislánya iránt a regény végén felsejlő, megértő szeretetében rokon vele. A legtöbb közös vonás az utolsó nő-regény, az *Irgalom Kertész Ágnes*éhez fűzi. GREZSA FERENC viszont az *Égető Eszter*-t az *Iszony* folytatásának, mintegy továbbbírásának tekinti a hősnők sorsában található párhuzamok alapján.³

Az Utolsó széttekintés szerint a fiatal Németh László regényeiben valami emberfelettit, nem a társadalmilag, hanem a mitológiaiilag hatalmasat akarta a nőben bemutatni. "Drámáimban a férfiak a fontosak, regényeimben a nők".⁴

Az 1956-ban megjelent *Égető Eszter* az író tervei szerint eredetileg az *Örültek* címet viselte, s az "örültek" csoportjában az író *Méhes Zoltán* alakjában saját magát is megrajzolta. Az eredeti címre utal a regénybeli dedikáció. *Méhes* az *Égető Eszter*nek adott példányból kitépett, s a kályhába dobott lapra "írt valamit – egy búcsúdedikációt –, aztán meggondolta és kitépte (...). "Egy dallam emlékére" (...) alatta egy másik dedikációt kezdett. "A belátásnak" ez volt egy sorban, s alatta ez a három betű "az ő" (...) ő [ti. *Méhes*] hagyta abba s tépte